

estetika jedna dimenzija etike koja požimlje i određuje ukupni plan života i oblikovanje svakodnevice neke grupe«. (str. 140). Čistoća i nečistoća stila nisu kriteriji vezani uz predmet, nego uz stvaralačku integraciju u određeni stil života.

»Povijesno orijentirani etnolozi«, kaže autorica, »s hedonističkom strasću skupljaju šarene relikte i sređuju ih kao 'nekadašnje' vrijednosti ne misleći na njihovu moguću suvremenu upotrebu. Uživaju u vlastitoj larpurlartističkoj igri, a ne dopuštaju je drugima. Inzistiranje na izvornosti zapravo sprečava kreativnu primjenu«. (str. 137).

Ove mi se misli čine vrijednima pažnje. U vječnim dilemama naše etnologije i folkloristike o »našim« izvorima naše narodne umjetnosti i o »utjecajima izvana« kao i u dilemama o »kvaliteti« tradicije i »nekvaliteti« suvremenih etnoloških odnosno folklorističkih pojava uputnice ovih misli Ine-Marije Greverus mogu biti poticajne.

No to je samo jedno od područja njene knjige, koju će upoznati svaki student etnologije u Njemačkoj, a bilo bi dobro da je kod nas pročitaju mnogi istraživači.

Dunja Rihtman-Auguštin

**Bohuslav Beneš, Úvod do folkloristiky,**  
Univerzita J. E. Purkyně, Filozofická  
Fakulta, Brno 1979, 132. str.

Priznati češki folklorist i predavatelj Bohuslav Beneš je obogatio svojo znanstveno bibliografijo s predstavivitvijo folkloristike kot znanstvene discipline. Uvod v folkloristiko je zamišljen kot priručnik in učna knjiga za študente 1. letnika etnografije na čeških fakultetah. Vzrok, da pišem o tem učbeniku leži v dejstvu, da Benešev proseminarski priručnik presega okvir študentskega učbenika, saj je v zgoščenih poglavjih knjižnice strnjeno široko, moderno in znanstveno pronicljivo védenje o folklori in njene mu preučevanju. Teoretična osnova

Beneševe knjige so spoznanja strukturalizma in sodobne marksistične estetike in družboslovja. Vsemu dodaja svoje praktične folkloristične izkušnje, ki so vpete v zgodovinski kontekst folklorističnih raziskovanj.

Knjižica je razdeljena na tri večja poglavja: 1. *Folklor kot družbeni in estetski pojav*; 2. *Folklorna tekstologija* in 3. *Tradicija in sodobnost*. To so bolj okvirni in široki naslovi, ki jih avtor razbija oz. natančneje opredeljuje in analizira s predstavitvami problemov v krajših, a številnejših razdelkih. Poglavje o folklori kot družbenem in estetskem pojavu razčlenja z osmimi razdelki, vsak razdelek obravnava posamezen problem stroke in seveda tudi terminologijo, tako da je vsakemu študentu obrazložena in jasna vsa kompleksna problematika in strokovno znanstvena terminologija ter metode. V prvem razdelku s naslovom *Razvojno pojmovanje folkloristike* prikaže avtor zgodovino folkloristične panoge, navaja in komentira različna mnenja številnih raziskovalcev folklore skozi čas — od začetka 40. let 19. stoletja do danes. Te misli pa v drugem razdelku (*Temeljni znaki folklore*) ovrednoti in izlušči mnenja, ki se mu zdijo najbolj smiselna. Poleg tega predstavi znake, ki so v 20. stoletju opredeljevali folkloro. To so: 1. kolektivnost, 2. spontana ustvarjalnost in improvizacija ter iz njih izhajajoče različice; 3. zgodovinskost (izvor, interpretacija...); 4. funkcionalnost folklore; 5. sinkretičnost. Navedene znake avtor na kratko razloži in komentira, kar velja za vsak nov pojem, ki se pojavi v učbeniku. V tretjem razdelku, ki nosi naslov *Tradicija in njene spremembe — Narodnost in ljudskost v folklori* pa se že zelo izrazito pokaže avtorjevo individualno oz. neortodoksno pojmovanje folklore. Novost glede na slovensko folkloristiko je v avtorjevem širšem pojmovanju predmeta folklore, saj k temu ne prišteva le tradicionalne ljudsko-duhovne kulture, ampak tudi novejša pojava, kot je ljubiteljska kultura, ama-

terske ustvarjalce in poustvarjalce sedanjega časa, naivce in »bukovnike«, skratka, tradicionalno kulturo z vsemi specifičnimi lastnostmi, ki jo opredeljuje kot ljudsko, polljudsko kulturo preteklosti in sedanjosti in tudi današnje iskanje »korenin«, novejša iskanja v naivi ali ljubiteljstvu — vse to je predmet folklornega preučevanja. Ali drugače: »klasična« ljudska kultura + tradicija, ki živi danes + novi pojavi današnje »masovne« kulture so po Benešu pojavi, ki jih preučuje folkloristika. Atvor se ne izgublja v teoretiziranju, ampak natančno opredeljuje svojskosti pojavov in metode, s katerimi jih raziskujemo. Študente in bralce opozarja na aktivne nosilce ljudske in množične kulture ter na pasivne spremljevalce in porabnike. V sodobnih rekonstrukcijah običajev išče možno ideologijo, hkrati pa vse novodobne pojave tradicionalne in masovne kulture tudi »tehnično« uokvirja v terminološki red in s tem določene ljudsko kulturne pojave tudi razjasnjuje: n. pr. specifičnost folklornega odraza resničnosti. Analizira še témo, motiv in snov, nato pa se posveti nosilcem te kulture in spregovori še o ljudskih pripovedovalcih, pevcih, glasbenikih in plesalcih. Pomembno mesto ima razdelek o funkciji folklorne v družbenih skupinah vasi in mesta in delavska folklor. Folklorne pojave opredeli še v okviru ljudskih umetniških sporočil in zvrstno razdeli folklorni repertoar.

Drugo poglavje (*Folklorna tekstologija*) s tremi razdelki je bolj »praktične« narave, saj avtor v njem poda svojo sistematiko terenskih raziskav, spregovori še o zapisih folklornih ustnih sporočil, magnetofonskih zapisov, zapisih navčnih avtorjev pesmarjev, zgodovinarjev in o vrednotenju teh zapisov. Konec poglavja je namenjen pojasnilu o katalogizaciji folklornega ustvarjanja. Kljub nekaterim izrazito praktičnim stvarem (avtor objavlja tudi vzorec za folkloristično vprašalnico) ostaja Beneš tudi

v drugem poglavju natančen teoretik.

Zadnje poglavje o tradiciji in sodobnosti sestavljajo prav tako trije razdelki, ki obravnavajo odnose oz. razlike med narodno in ljudsko kulturo med folklornim in literarnim amaterizmom, poljudnostjo in naivnostjo itd.

Poseben razdelek posveča Beneš razmerju med folkloro in literaturo. Svoj pogled na folkloro sklene z razmišljanjem o mestu folklorne v narodni kulturni preteklosti in sedanjosti in povzema temeljna vprašanja folkloristike.

Beneševa knjiga je izredno vznemirljivo delo vsaj za jugoslovanske, posebno pa še za slovenske folkloriste, ki takega dela še nimamo. Vse terminološke in metodološke zadrege, ki smo jih reševali na naših sestankih, so pri Benešu izvrstno rešene. Razloči vsak termin in pójem, nakaže vsebino raziskav in utemelji naloge stroke. Lahko bi rekli, da v Beneševem delu ni nejasnosti, čeprav bi bilo mogoče nekaterim trditvam oporekati.

Iz naše perspektive gledamo novo Benešovo delo z dveh vidikov: 1. Kot pozitivno in vznemirljivo delo in 2. kot delo, ki mu je kljub vsej jasnosti mogoče mestoma tudi oporekati.

Ugovarjati bi bilo možno in potrebno tam, kjer Beneš tudi po formalni plati izenačuje ljudsko pesem z novejšo popularno. Res je, da imata obe pesmi veliko skupnega, posebno ko gre za nastanek in t. im. življenje obeh pesmi. Vendar pa je »dikcija« obeh pesmi različna in vsaka ima svoje posebnosti, tako da se po obliki razlikujeta. Zaradi nekaterih posebnosti se n. pr. tradicionalna ljudska pesem loči od novejše popularne in prav te svojske značilnosti tudi opredeljujejo neko pesem kot »ljudsko«, drugo pa kot popularno ali množično. Čeprav lahko popularna pesem vključuje elemente tradicionalne pesmi, pa se od nje pogosto loči še po formalni plati in po načinu življenja.

Vendar pa Beneš tako enačenje utemeljuje. Tako enačenje ne izhaja iz nepoznavanja ali iz zadrege in nejasnosti, ki se jim je avtor izognil s tem, da je vsak svoj pogled razložil in ga skušal dokazati. Zato mu ne moremo očitati, da je samovoljen, kvečjemu da je včasih samosvoj in nov, kar pa mu lahko štejemo le v dobro, čeprav se z vsemi njegovimi interpretacijami ne bomo strinjali. To pa tudi ni nujno. Važno je, da smo dobili z Beneševu knjižico novo in natančno razlago folkloristike, ki je za naše razmere precej revolucionarna, sodobna, znanstveno utemeljena in jasna.

Marko Terseglav

**Del Hajnz, Etnografija komunikacije,**  
Preveo Milorad Radovanović, Beogradski izdavačko-grafički zavod, Beograd 1980, 383 str.

Hymesova knjiga jedan je od temeljnih priloga razvoju poststrukturalističke lingvistike (naslov originala: *Foundations in Sociolinguistics. An Ethnographic Approach*). Središnje za njegovu koncepciju jest shvaćanje da se jezik mora proučavati u upotrebi, kao sredstvo komunikacije unutar neke društvene zajednice. Taj sociolingvistički pristup on naziva etnografijom komunikacije ili »etnografijom govorenja«, pri čemu definira govorenje kao »svod svih njegovih manifestacija i derivacija, uključujući i pisanje, pevanje, zviždanje, bubnjanje, duvanje u rog itd.« (str. 83).

Dva eseja u prvom dijelu knjige (*O etnografiji komunikacije i Proučavanje interakcija jezika i društvenog života*) ocrtavaju domašaj i ciljeve sociolingvističkog opisa, kako u kontekstu komunikacijskog ponašanja uopće, tako i posebno s obzirom na govor. Ovdje se također definiraju osnovni pojmovi i metodološki pristup etnografije komunikacije. Drugi dio knjige sastoji se od četiri eseja, koji razmatraju od-

nos lingvistike prema sociologiji, antropologiji i folkloristici. Treći dio knjige kritički preispituje temelje same lingvistike, njenu teoriju i djelokrug. Autor to čini s namjerom da pokaže kako perspektive izložene u prethodnim odjeljcima lingvistici nisu strane, već izrastaju iz njene vlastite prakse.

Prema Hymesu, načini govora su jedna od simboličkih formi kojima neka društvena zajednica raspolaže. Te forme su veoma raznolike i zadatak je »etnografije govorenja« da proučava sustavne odnose u vezi s tim raznolikostima. Treba ih na neki način klasificirati i uspoređivati, a osnova za taksonomiju i opis nije sâm jezik, već je to govorna zajednica. Govorna zajednica je društvena zajednica čiji članovi imaju zajedničko znanje pravila za provođenje i razumijevanje govora. Budući da neka osoba može posjedovati takvo znanje a da ne pripada toj društvenoj zajednici, Hymes uvodi još i dodatne pojmove, kao što su »jezičko polje«, »govorno polje« i »govorna mreža«. Središnji elemenat sociolingvističke analize jest »govorni događaj«, odnosno aktivnosti kojima neposredno rukovode pravila ili norme upotrebe govora. Minimalna jedinica analize jest »govorni akt«: minimalni govorni događaj, tj. komunikacija, sa svojim verbalnim i drugim obilježjima.

Sam govorni događaj uključuje niz komponenti čiji se odnos, kapacitet i status mora detaljno proučiti ako se želi objasniti komunikativni sistem neke govorne zajednice. Te su komponente forma i sadržaj poruke, vrijeme i mjesto slanja poruke, »scena« (psihološki karakter poruke), govornik, pošiljalac, slušalac (publika), primalac, namjere (ciljevi i njihovi stvarni rezultati u komunikaciji), stil, kanal (medij), norme interakcije i interpretacije te žanrovi. Od jednog od drugog govornog događaja težište komunikacije može biti na bilo kojoj od tih komponenti (ili na više njih),